

Javaslat

„Az apátfalvi nyelvjárás”

települési értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Balázs Katalin

Apátfalva, 2016. március 28.

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Balázs Katalin Judit

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Balázs Katalin Judit

Levelezési cím: 6775 Kiszombor, Szegedi utca 6.

Telefonszám: 20 9920 482

E-mail cím: balazskata@gmail.com

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

Az apátfalvi nyelvjárás

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☒ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

- települési   tájegységi   megyei   külföldi magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

„Semmi sem jellemző annyira egy nyelvre, mint sajátos hangzása.
Olyan ez, mint a virág illata, a bor zamata, a zománc, az opál tüze.
Megismerni róla a nyelvet már messziről, mikor a szót még nem is értjük.”

(Kodály Zoltán)

Apátfalvát 1686-ban a törökökkel szövetséges tatár segédcsoportok a földdel egyenlővé tették. A török kiűzése után a túlszűfolt felföldi megyékből megindult délnek a spontán népvándorlás kis csoportokban. 1752-1756 között Apátfalvára mintegy 50 magyar családot telepítettek le Ányásról, Földeákról, Makóról, Mindszentről, Orosházáról, Szegedről, Szeléről, Szentannáról, Szenttamásról, Szentesről, Tápérol, Vásárhelyről. Ekkortájt kerültek ide a Jászságból, nevezetesen Jászfákóalmáról és Heves megyéből magyar családok, akik magukkal hozták a palóc nyelvjárást. Az ide érkezőket a falu Historia domusa palócoknak nevezte. Így jött létre az apátfalvi etnikai sziget, amely mindig zárt közösség maradt, a szomszédos községekből nem házasodtak még a XX. század elején sem. A lakosok száma 1768-ban s később új települtekkel is szaporodott a Jászságból, Gömör, Heves, Hont és Nógrád megyéből.

Mínthogy a lakosság zöme a környező községekből és a palóc vidékről származik, így a település **nyelvjárászigetnek** tekinthető, hiszen a déli és a palóc nyelvjárás keveredett össze. Feltalálható benne a Szeged vidéki nyelvjárás sok jellemző tulajdonsága, továbbá a tiszántúlié, és a palócé is.

AZ APÁTFALVI NYELVJÁRÁS HANGTANI SAJÁTOSSÁGAI:

I. Hangtan

A, Magánhangzók:

Minőségi változások a magánhangzóknál:

Zártabb hang nyíltabb helyén

a) **a**→**o** hang ejtése: magas – magos, magasztal – magosztal, mandula – mondula, borozda, halovány, komra, potkány, rompa, nyavoja.

b) **e**→**i** béke –békivel, báméskodik – bámískodik, Ádvint, Ágnyis, dícsír, emísz, fehér, girízd, kemince, önkint, vetemíny, törtínik, szilíd,

A hang módosulása a következő esetekben következik be:

❖ -ény, -mény, -vény végű névszók esetében legíny, vetemíny, törvény,

❖ -ség képzőnél szükség,

❖ az –észt végű igéknél emísz, tenyísz

❖ Egyes szám harmadik személyű birtokosjellel ellátott szavak ragozott alakjaiban: kezít, szeminek, térdéről – térgyirül,

c) **o**→**u** hang ejtése: bogáncs – bugáncs, csorog – csurog, alul, búbita, bugyburikul, csuda,

d) **ö**→**ü** hang: cövek – cüvek, cső – csű, bő – bú, felől – felül, gyükér, hetfü, türül, tüvis, belül,

e) **i**→**ü** hang ejtése: idő – üdő, ismer – üsmer, nekük,

Nyíltabb hang zártabb helyén

a) **i**→**é** hangot ejtenek: mindig – mindég, míg – még, addég, csézijó, pedég,

b) **o**→**a** hangváltozás: hombár – hambár, toll – tall, katalikus, tékazló, virganc,

c) **u**→**o** hang: muslinca – moslinca, unoka – onoka, pumpa – pompa, Suhajda, Sohojda

d) **ü**→**i** hang ejtése: bükkfa – bikkfa, művel – mível, bíbájos, igyefogyott, igyetlen, sindisznó,

Az **ë** hang helyett szaporodik az **ö** hang, illetve kiszorítja lassan a köznyelvi kiejtési norma. Az okai között megtalálhatjuk az iskolázottság növekvő szerepét, hiszen a gyerekek már a köznyelvnek megfelelően használják nyelvüket, erre tanítják őket az óvodában és az iskolában. A régi jellegzetesen apátfalvi hangot, a **ë** -t ma már csak a régi öregek használják, és azok a gyerekek, akikkel sokat foglalkoznak a nagyszülei, vagy együtt élnek a nagyszülőkkel. A nyelv változásában nagy szerepe van a tömegkommunikációnak is, a mai gyerekek sokat nézik a televíziót, az ott használt nyelvi formákat pedig automatikusan átveszik, ha jó, ha rossz.

A kötőhangok:

Ë

Névszókban: az idő-, hely- és képes helyhatározó –n jele előtt **ë** szerepel kötőhangzóként: régënn, gyëpënn, kímínyënn, névënn, ünnepënn

A számhatározókban kivétel nélkül nyílt e a kötőhangzó: ötënn, tízënn, ezrënn.

A kötőhangzóval kapcsolódó egyéb jel, rag (-k, -t) birtokos személyjelek, és képző (-l, -s, -z) előtt is gyakori az **ë** hang.

Némelyik –s képzős melléknévnek két jelentése van, aszerint, hogy e vagy **ë** van benne kötőhangzóként pl. bélës, ez egy sütemény neve; beles, ebben az esetben beles a kenyér vagy a dinnye. Bëgyës-a dáma, bëgyës –a golyvás galamb, hëgyës-a nyárs, hëgyës a vidék.

Igékben: A kijelentő mód jelen idejű egyes és a második személyű igealakok alanyi és tárgyias ragozású alakjaiban egyaránt **ë** van: nézëm, nézëd, nézël

A kijelentő mód múlt idő –tt-je előtt: vesztëttem, vesztëtted.

Az alanyi ragozású felszólító módú egyes és többes szám harmadik személyben: kérjén, kérjének.

A birtokos személyjeles főnévi igenév egyes szám első, második, valamint többes szám második személyében: sietném, sietnöd, sietnötök

A főnévből igét alkotó –l és –z képzőt is gyakran ě köti össze: fércél, pízél, ünnepél, üvegéz

O

A mély hangrendű igék a felszólító mód többes szám harmadik személyében az a helyett o-t kapnak kötőhangzóul: írjonak, tuggyonak, aggyonak, mongyonak.

Ö

Az ö, ü ajakkerekítéses magánhangzót tartalmazó igék a felszólító mód többes szám harmadik személyében mindig ö-t vesznek fel: üssönek, túrjönek, zörögjönek, mongyonak.

Mennyiségi változások a magánhangzóknál:

Hosszú magánhangzó ejtése rövid helyett: ángol, kőr, ólló, cúkor, hátrálék, kórmány, kulláncs, tükör,

Rövid magánhangzó ejtése hosszú helyett: hanyadik, hetfű, ovatos, ajtatos, birkozik, korház, ohajt,

Az í, ú, ű

Az –ít végű igékben a magánhangzó mindig hosszú: segít, tisztít.

Az –ul, –ül rag és képző magánhangzója mindig rövid: hanyagul, járul, repül.

Hosszú –ül, –ül csak az igetövekben található: gyúl, múl-ik fül, gyűl, hűl.

Az –ú, –ű szóvég mindig hosszú: hegedű, szű. Kivételek: alku, daru, falu, hamu, lapu.

Azon egytagú tőszavak közül, amelyeknek belsejében vagy elején í, ű, ú van képzésben, ragozásban többféle változás áll elő:

Nem rövidülnek: csúf, fűz, fűt, nyúl, tyúk, új, űz, víg, zúz, zúg, nyúz, szín,

Csak képzésben rövidülnek: bíz-ik (biztos, bizalom, bizonyos) bűn (büntet) csíp (csipkód)

Ragozásban is, képzésben is rövidülés van: fül (fultam, fullad) rúd (rudak, rudat, rudas)

szűz (szüzek, szüzet, szüesség) úr (urak, urat, uras, uraz) víz (vizek, vizes, vizez)

B, Mássalhangzók:

A mássalhangzók közül az ly j-nek hangzik. A mássalhangzók kiejtésében az egymás mellé kerülő hangokat a részleges hasonulás alapján egymáshoz hasonlóvá teszik: pl. pap volt= 'pav vót'. Az m, n, ny mássalhangzókat bizonyos helyzetben nem mondják tisztán, hanem orrhangúan ejtik: pl. boszorkáⁿ léssz.

Minőségi változások a mássalhangzóknál:

A –g végű névszók egy részét Apátfalván k-val mondják (g zöngés msh. →k zöngétlen msh.), ezt a hangtani jelenséget a zöngéesség szerinti részleges hasonulás fajtái közül zöngétlenedésnek nevezzük. agyag – agyak, hanyag – hanyak, anyag anyak, hézak hézag,

Hangátvetés van ezekben a szavakban: faricskál (faragcsál), kalány (kanál), geleb (kebel), cutat (tucát), csanál (csalán), ögyelít (elegyít)

A jésülés

Apátfalván a helyi nyelvjárás jellemző sajátossága a **jésülés**, vagyis a **d, g, n, t** **ínyhanggá**, vagyis gy, ny, ty hanggá változása.

Egytagú n végű igék. fon – fony, fen feny, ken keny, von vony.

A több szótágú n végű főnevek. csalán – csalány, díván dívány, István Isvány, rokon rokony romány, vászony, kazány, paplany, Vërony, Salamony.

A hasonulás

A hasonulás az a mássalhangzótörvény, melynek során két szomszédos mássalhangzó közül az egyik olyan módon változtatja meg a másikat, hogy helyette egy másik fonéma, (hang) keletkezik. A hasonulás lehet írásban jelölt és írásban jelöletlen. Fajtái a teljes és a részleges hasonulás. A teljes hasonulás is lehet írásban jelölt és írásban nem jelölt. Az írásban jelöletlen teljes hasonulás az apátfalvi nyelvjárásban a következő esetekben fordul elő:

a, Az l+j, l+r és p+v mindig hasonul: alja – ajja, haljak hajjak, balra – barra.

b, A d+l, gy+d, gy+l, n+l, ny+l, r+l, d+n, gy+n és ny+n esetében is hasonulás következik be, ezt azonban írásban nem jelöljük, pl. kicsinyli – kicsilli, hasonló – hasolló, tudna – tunna, Ezek a hasonulások (regresszív) úgynevezett hátraható hasonulások, mert a mássalhangzó-kapcsolat második tagja magához hasonlónak teszi az előtte álló hangot.

Mennyiségi változások a mássalhangzóknál:

Hosszú mássalhangzó rövid helyett

Legtöbbször az **l** hang nyúlik meg. A magánhangzóra végződő tőszókból képzett l-végű igékben mindig: fő - főll, szó – szóll, nyő nyöll,

A birtokos személyjeles ragokban és névutókban: nállam, rúllam, túllem, alullam, belüllem,

Az **-s** végű melléknevek az s mássalhangzójukat szinte mindig megnyújtják közép- és felsőfokban: hegyéssebb, üressebb, magossabb, pirossabb.

Melléknévi határozóként: hegyessenn, magossann, pirossann, üressenn.

A **-k**, a többes szám jele és a **-t** tárgyrag előtt csak akkor, ha a toldalékokat nyíltabb kötőhangzóval kapcsoljuk a szótőhöz: magossak, pirossak, magassat, üresset stb.

A birtokos személyjel előtt E/3. személyben: erősse, pirossa stb.

- Az **-n** határozórag mindig hosszú: bétégeñn, fáñn, ötenn, szépeñn, ünnepeñn

Rövid mássalhangzó hosszú helyett

állomás – álozás, mennyország – mënyország, add ide – ad ide, guggol – gugul, makk – mak, szakáll – szakál, vatta – vata, virrad – vírad, virraszt – viraszt, zsuppol – zsúpol.

A mássalhangzók számának változása

Több mássalhangzó

a) **Bővülés**: bocsát – bocsájt, hajít – hajint, készakarva – készakartva, rézsútos – rézsuntos, enyém – zënyém, riaszt – rivaszt, gyón – gyovon,

Hangrés (hiátus) legtöbbször nincs az apátfalvi nyelvjárásban, ha mégis előfordul, ebben az esetben a j hang szerepel hiánypótlóként. Hiátus vagy hangúr akkor keletkezik, amikor két magánhangzó kerül egymás mellé, és mindkettő nyomatékos. Az így előforduló hangkapcsolatot nehéz kimondani, ezért a keletkezett hangúrt megpróbáljuk feloldani, amit a következő módokon oldhatunk fel: ejtéskönnyítő hanggal: fi^jú, mi

b) **Toldás**: arasz – araszt, eleinte – elejinten, eresz – ereszet, kanapé – kanapér,

Kevesebb mássalhangzó

- a) **Kihagyás:** a szavak belsejéből olykor kimarad egy mássalhangzó anélkül, hogy magánhangzó változást okozna: birsalma – bisalma, esthajnal – eshajnal, inkább – ikább, pitvar – pitar. Néha egész szótag is kimarad: nem tudom – nem tom, kellene kék,
- b) **Kopás elöl:** a hang vagy szótag a szó elejéről kopik le: zacskó – acskó, spárga – párga, spórol – pórol, stukatúros – tukatúros, spanyol – panyor, sparhet – parhét,
- c) **Kopás hátul:** fogd rá – fog rá, hallgass! – hallga!, Gergely – Gergé, félszemű – fészemű, karéj – karé, kend – ken, majd – maj, párszárító – pászárító, taréj – taré, A kihagyások és kopások egy részét a mássalhangzók torlódása okozza.
- d) **Kihagyás és kopás pótlónyújtással:** a kopás után nyíltá lett szótag magánhangzója megnyúlik (pótlónyújtás), pótolva a kihagyott mássalhangzót. Pl: Gergely – Gergé
- Kihagyás:** A szó belsejéből legtöbbször a j, l hangok esnek ki: böjt – bűt, gyűjt – gyűt, dönt – dűt, dolgozik – dógozik, erkölcs – erköcs, bölcső – böcső, gyümölcs – gyümöcs, bolt – bót.
- A határozószókból, névszókból mindig kiesik az l, a –ra, -re és –rul, -rül előtt: alul – alúra, túl – túrul, belül – belű, fölül – fölűre, hátul – hátűja, utól – utóér szavakban.
- Kopás:** A szó végéről az l és r szokott lekopni pótlónyújtással, a –l mindig leesik a –nál, -nél ragnál: jól – jó, utól – utó.
- Le is kopik, meg is marad: -bul, -bül, -rul, -rül, -ul, -ül, -val, -vel ragban. házná, pékné, házbú, Igealakok végéről mindig lekopik a mássalhangzó múlt időben: jártál – jártá, feltételes módban: járnál – járná, és felszólító módban: ugorjál – ugorjá.

II. Szóképzés, ragozás.

Szóképzés:

a) névszóképzők:

-más: látomás, tudomás, hallomás

-s: adogatós, csiklantós, fujtós, futós, gurítós, ivós, piritos

-ó, -ő: sokszor zártabbá lesz: fűrű, gyēplű, tūrű, tēhendő,

-andó, -endő: járandó, gyüvendő, tēhendő, esendő, illendő, kelendő, múlandó,

-t, -tt: sütt, avutt,

A befejezett melléknévi igenév képzője pótlónyújtás esetén mindig –tt, az oka: az ige végén lévő mássalhangzó lekopik, magánhangzót ejtünk utána, így magánhangzó után mindig -tt-t írunk.

-leg: A felsőfok képzője általában melléknévek, melléknévként használható főnévhez és a határozószó felsőfoka elé kapcsolódik, de Apátfalván és más nyelvjárási területeken is találkozunk olyan határozószókkal és birtokos személyjeles névszókkal, amihez ez a képző kapcsolódik: legalul – legalú, legalja – legajja, legbelű, legelő, legfölű, leghátú, legereje, legfölseje, leghúsa, legjava, leghossza, legsarka, legtüve, legzőggye, legvége.

b) Igeképzők

-ll: valamilyennek tartást jelentő igéket szoktak alkotni ezzel a képzővel értéket, szint, életkort kifejező melléknévekből, számnevekből, határozószókból: alacsollom (alacsonynak tartom), drágállom (drágának tartom) nagyollom, sokallom, savanyollom, hamallom.

-tat, -tet: futtat, faroltat, kocogtat, nyaraltat,

-z: bár Apátfalván gyakran használnak helyette dz-t, máskor meg l-t. ágadzik, hibádzik, csüvedzik, csírádzik, gubódzik, tekergődzik, drótol, tisztál, tarancsérol, permetél,

Gyakran használt képző főnevekhez, melléknévekhez, érdekes jelentése van, leginkább gyerekek faggatásakor, megszidásakor használják:

-Hun vótá?

-Jóskával füröttem.

-Maj megjóskázlak én, még megjóskázom a cimborádat is!

c) Tovább képzett alakok:

átajjás – (átaljás, aki általában vállal valamit) megaproszentékez – (aproszentek napján megvesszőz) nagyáz – felületesen végez valamit)

d) Elvonás:

csuszonga, háztetj, pokla, putroha,

e) Szóvegyülés:

bozdít=bont – mozdít, bojó=bogyó – gojó, belealapul=beleeggyezik – megállapszik,

Névragozás

a) Határozóragok:

-ból, -ből, -ról, -ről, -tól, -től ragok mindig zártabbak, így lesz belőlük: -bul, -bül, -rul, -rül, -tul, -tül.

Az -l végű ragok, továbbá a -kor, -szor, -szer, -ször végéről az -l illetve az -r bizonyos esetekben lekopik, máskor megmarad: akkó.

Az -n rag megnyúlik: fánn.

Az -ért kétszeres kopással csak -é: kenyéré.

-ban, -ben: kivétel nélkül csak -ba, -be, iskolába vótam, kezembe van a levele.

-ig: határozószókban -ég is lehet: addég, darabég, mindég, pedég,

-hoz, -hez, -höz: mindig -hon, -hen, -hön: asztalhon, embërhën, örömhön,

-ul, -ül, búzájul (búzában) aggya ki a bérit, pízül (pénzben) fizeti a napszamosokat,

-vá, -vé: a rag v-je kiesik, magas vagy mély hangrendű szavakban szerepel -é alakban is: koromé, földé, vízé, aranyé vállik.

b) Birtokos személyjelek:

Az egyes szám harmadik személyben a -ja, -je sokkal gyakoribb, mint a köznyelvben, s az -n, -ny végű szavak mindig ezt veszik fel: kímínye, szappannya katlanja(katlanja). E/3. alakban a magas hangrendű szavak -e, -je jele a tárgyrag vagy határozóragok előtt nem é-vel, hanem i-vel hangzanak: vérit, vérinn, békit, békivel, békibe.

Az -i többesjel mindenütt az egyes szám harmadik személyű alakhoz járul: ajtójajim, kefejejim.

Igeragozás

Az apátfalvi nyelvjárásban az igei személyragok magánhangzói zártabbak, mint a köznyelvben, pl. kérjének, írjonak, mongyonak, külgyönek,

a) Szokásos igealakok:

A kijelentő módnak csak két alakja használatos Apátfalván: a jelen idő és a múlt idő: írok, írtam. A jövő időt majd-dal írják körül: majd írok.

Múlt időben így mondják: köttünk –kötöttünk, süttünk –sütöttünk, vettünk dobtunk,

A felszólító módban az -nt, -it, -ajt végű igékben vehető észre különbség: bánt – bántsd és bánd, ráncsd és ránd, roncsd és rond, szalajt –szalajcsam, szalajcsad,

Feltételes módban az alanyi ragozás első személye a mélyhangrendű igékből -ná módjellel is alakul: járnák (járnék), tunnák, (tudnék). Ez azonban a mai köznyelvben már nyelvhelyességi hibának számít.

Megyek ige jelen ideje: mék, mégy, mén, mënnyünk, mënték, mënnek,

b) Szokatlan igealakok:

Külön ikes igeragozás nincs. Néhány van csak: dicsértessék, tessék-lássék, köll vagy kő (kell) feltételes módban a köllene ritkán használt, helyette a kéne vagy kék.

A kend felszólító mód 3. személy: ritkábban: hozzon, vigyén, kérjén kend. Sűrűbben: hozzin kend, hozzík kend, hozzi kend. A gyün (jön) igét így mondják: gyün kend, vagy gyű kend, gyün kenték.

Sajátságos körülírás és ikes maradék tünik fel: alhatnám, éhetném, ihatnám.

Ragozása többféle: alhatnám, alhatnád, alhatnám vagyok, vótam, lészék, alhatnám van, vót, lëssz.

Alany nélküliség kifejezése:a) Két ló eladódik. A disznó megölődik. A fa innét kivevődik.

b) Két ló el lëssz adva. A disznó mëg lëssz ölve. A fa innét ki lëssz véve.

III. Mondattan

A megszólított vagy felhívott sohasem jelentkezik vagy kérdezősködik „tessék”-kel, hanem inkább az Itt vagyok! Hallom! Minek? Mi köll? alakokat használja.

Kérdésre nem igennel felelnek, hanem a mondat kérdő részével vagy a megfelelő névmással:

Itthon van-e apád?

Itthonn.

Apád vette a csizsmát?

Ú.

Maguk között a tessék szemrehányó, mogorva, indulatos parancsnak a kifejezése, a követelődző, duzzogó gyermeknek a másik fél ezzel a szóval szokta odavetni a ruhát, ételt, pénzt.

Fontosabb vagy indulatosabb előadásban nagyon szeretik a szavak vagy kifejezések ismétlését.

A tulajdonság vagy cselekvés túlságos fokának kifejezésére jó értelemben, rossz értelemben használják a „borzasztó, irgalmatlan, kegyetlen, rémíztő, rettentő” szavakat. Kicsinyítés kifejezésére sokszor hasonlatokat használnak: Annyi se maratt, mint a lehulló mákszem. Nincs ott annyi se, amennyit a madár szájával fölemel.

Köszönés: Mivel Apátfalva katolikus község, így az emberek Dicsértessék a Jézus Krisztus-sal köszöntik egymást. A köszönést különösen fontosnak tartják, és el is várják mindenkitől, s megszólják azt, aki szó nélkül megy el mások mellett, vagy nem fogadja el a köszönést. Távozáskor az Isten álgya, vagy Isten álgya meg minnyájukat! formát használták, az idősek még ma is.

Érdekes mondattani sajátosság, hogy az –i többesjelű alany mellett egyes számú az állítmány: Julcsának mindig ijen szép jércéjeji van. Szanaszét van a zsákjajink.

Íránymegjelölésekben, főleg ha nem tudják tegezzék vagy magázzák az idegent főnévi igenevet használnak: Ahogy ott a sarokná efordúni, mingyá mëglátni a templomot.

Gyakori, hogy a főmondat egy részét előrevetik vagy átvetik a mellékmondatba, azaz a főmondat valamelyik része a mellékmondatban is előfordul: A kutyát is ha pirongatik, a pitarajtóbul elmén. (A kutya is elmegy a pitarajtóbul, ha pirongatják.) Akivel a gyerek mosódott szappany, hun van?

Dorgálásképpen így beszélnek. Hallgass! Në beszélj! Nem hallgacc!

Érdekes jelzős kifejezések is megmaradtak a régi időkből: avas fene, döglött Marus, esztendő által, fija Jóska (ifjabb Jóska), Kata szütte- Panna fonta beszéd (pletyka), rakott méh (virágorral terhelt méhecske), szájahútt (málé).

Névmások: én, engem, tē, tígēd, útet, úk, útet,

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A vidékről érkező ember azonnal észreveszi az apátfalviak érdekes beszédét. Különösen hallható még ma is, idős, televíziót ritkán néző néniknél. A 60-70 éves, Apátfalváról ritkán kimozduló emberek is ezt a nyelvjárást használják ma is. Takáts Lajos könyve 1926-ban

íródott, de a falu egyszerűbb rétege ma is ezt a szókészletet használja. Sajátos szókincese, fordulatai, ragozási módjai miatt az apátfalvi nyelvjárás méltó megőrzésre.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Takáts Lajos: Az apátfalvai nyelvjárás Csanádvármegyei könyvtár 7. 1926.

Balázs Katalin: „Mikoron az úr Jézus a földön járt.” Bibe könyvek Apátfalva 2001.

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

Nincsenek képek.

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

54/15/2016.

Vargáné Nagyfalusi Ilona
Apátfalvi Értéktár Bizottság Elnöke részére
6931 Apátfalva
Templom u. 69.

Tárgy: „Az apátfalvi nyelvjárás” települési
értéktárba történő felvételéhez

Tisztelt Elnök Asszony!

Apátfalva települése a számtalan néprajzi, épített, tárgyi és szellemi értéke, kincse mellett, a nyelvében is eltér a környező településektől, ún. nyelvi szigetként él tovább a Maros-völgyében.

A palóc és jász gyökerekkel rendelkező emberek nyelvükben is őrzik, ápolják a gyökereiket. A csak Apátfalvára jellemző szavak és kifejezések gazdagítják hagyományainkat, kultúránkat. A zárt hangzók és a csak Apátfalván hallható é-hang jellegzetessé és megkülönböztethetővé teszi a tősgyökeres „pátfalviakat” a más faluban élőktől is.

Mint múzeumigazgató és mint néprajzos feltétlenül javaslom az „Az apátfalvi nyelvjárás” települési értéktárba bevenni.

Makó, 2016. május 12.

Szikszai Zsuzsanna
múzeumigazgató

Ajánló levél az Apátfalvi nyelvjárás települési értéktárba való felvételéhez

Az őseink használták ezt a nyelvet, minden őszám apátfalvi. Mindenki így beszélt, amióta én emlékszem. Tőlük tanultam beszélni, ők is ezeket a szavakat használták. Amikor Szegeden dolgoztam, (5-6 évig) rászoktam az –ő –re. Mikor visszajöttem Makóra ezt elhagytam. A makói kórházban is dolgoztam, ott mondták, hogy –é-vel beszélek. Ilyeneket mondtak Apátfalván: „Kihajti a libát.” Az egyszerűbb családok beszéltek így.

A fiaim Budapesten laknak, ott a köznyelvet beszélik, de ha hazajönnek, nem mekegnek, az –é-t használják, részben visszaállnak az apátfalvi ejtésre.

Gyermekkoromban szinte az egész falu így beszélt. Ma is emlékszem dajkámra, ahogy öregapámat hívta: -Hé gyere mán!

Szeretném, ha az értéktárban az apátfalvi régi nyelvjárás is megőrzésre kerülne.

Szerintem méltó arra, hogy megőrzésre kerüljön.

Kakas Istvánné, Apátfalva, Templom utca, 138. 6931

Apátfalva, 2016. május 4.

Kakas Istvánné

3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Nincs kép, ezért nem írtunk nyilatkozatot sem.